

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

פרשת

עקב

ועשר ההפטרות

ה'תשפ"ג

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

וכן לפירושו השני שהוא על דרך הדרש אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון, גם יש ליתן טעם מדוע ישתמש הכתוב במלה עקב, והרי יכול לומר מצוות שאדם דש ברגליו, ויהיה ערך הכתוב והיה לרגל תשמעון ושמר וכו'.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז, יש לומר שכוונתו להכנעת היצר הרע, הוא הנחש הקדמוני, עליו נאמר (בראשית ג, טו) הוא יִשְׁפֹּץ רֹאשׁ וְנָתַתָּה תְּשׁוּפָנּוּ עִקָּב. ואשר רק בהכנעתו יתקיים המשך הפסוק: וְשָׁמַרְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֻקִּים. (בראשית ג, טז)

עוד רמז הכתוב שכל זמן שיעקב שומע ומקבל את חוקי התורה, הרי ידו עֲזִין אוהזת בעקב עֵשָׂו, ומתקיים בו המשך הפסוק וְשָׁמַרְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֻקִּים. ומה היא השמירה, כנאמר ביעקב (בראשית כח, טו) וְשָׁמַרְתָּ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְמָד. וכן שלא מתקיימת בעֵשָׂו ברכת יצחק: וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר תִּרְיֵד וּפְרִקְתָּ עָלָיו מֵעַל צִנְאָרָה.

עִקָּב

וְהָיָה | עִקָּב תִּשְׁמָעוּן וְגו' וְשָׁמַרְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֻקִּים אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. (ז, יב)

פירש"י והיה עקב תשמעון. אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון. לכאורה פירש רש"י את המלה עקב בשני אופנים.

האופן האחד הוא על דרך הפשט: עקב -"אם", כאומרו אם המצות קלות וגו' תשמעון.

והאופן השני הוא על דרך הדרש: עקב - לענין עקביו של אדם, כאומרו: אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון. [וכן פירש אוה"ח הק' שעקב-עקביו הוא על דרך דרש, כמובא בתנחומא].

ולפירושו באופן הראשון על דרך הפשט, באומרו עקב - אם, יש ליתן טעם מדוע בחר הכתוב דוקא במלה עִקָּב.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ועוד יש לומר שנעץ הכתוב תחילתה של הפרשה בסופה. שכן בסיום הפרשה נאמר פל-המקום אשר תדרך פה-רגלכם בן לכם יהנה. והוינו בה, מדוע יקשור הכתוב מתן הארץ המובטחת בכף הרגל הדורכת. מדוע לא יאמר כל המקום אשר תכבשון, או אשר תהיו בו או אשר תשיגון אותו וכו'.

ויש לומר דירושה היא לנו מאברהם אבינו השגת גבולנו על ידי מדרך כף רגל. וכפי שנאמר לאברהם [בראשית יג פס' יז] קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה פי לך אתננה וכבר נרמז עניינו בתחילת פרשת לך-לך, באומרו [בראשית יב, א'] ויאמר יהנה אל-אברם לך-לך מארצה וממולדתה ומבית אביה אל-הארץ אשר אראה, והרי כאן וכאן אמר לו פעמיים לך,

קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה פי לך אתננה. וכן נאמר באברהם עקב אשר שמע אברהם בקולי. והיינו עקב תמורת עקב. העקב של פה-רגלכם תמורת עקב תשמעון.

ואשר על כן נאמר (בראשית כה, כו') וידו אחזת בעקב עשו, לשון הווה, אחיזה נצחית בעקב, כל זמן שתשמעון.

וידרש בזה על דרך הצח, מה שנתברך עשו ונהיה פאשר תריד, מאי תריד, נוטריקון ת'היה ר'פה יד'ו [של יעקב]. רק כאשר תרפה ידו של יעקב מאחיות העקב של עשו, וזאת עקב לא תשמעון, רק אז ופרקת עלו מעל צנארה.

ואם יעקב לא תרפה ידו, והיה עשו מנת חלקו. ונרמז בערבוב אותיות:

עקב תשמעון:

עש'ו מנ"ת יעק"ב.

[כאשר המלה תשמעון תכתב מלא עם יו"ד כזה: תישמעון].

ועוד רמז הכתוב מידה כנגד מידה. אם תשמעון עד עקב, עד כל פרטי המצוות, ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד, מראשית הדורות, כנאמר אשר נשבע לאבותי, מאברהם אבינו שנאמר בו עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתו (בראשית כו, ה'). ועד הדור האחרון, עד עקב, עד עקבתא דמשיחא.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

חיל, למען הקים את בריתו אשר
נשבע לאבותיך וגו'. הרי שכר הענוה
אמור.

והיא הברית עם האבות אשר מהם
למדנו יסוד הענוה. באברהם הוא
אומר "ואנכי עפר ואפר", ויצחק פשט
צוארו על גבי המזבח, וביעקב הוא
אומר "קטנתי מכל החסדים" וגו'.
והיינו "והיה עקב תשמעון", עקב
תהיו בענוה כאבותיכם, ושמר' ה'
אלהיך לך את-הברית ואת-החֶסֶד
אשר נשבע לאבותיך.

ונשל' ה' אלהיך את-הגוים האל
מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם
מהר פן-תרבה עליך תנת השגה
וגו'. (ז, כב').

מְעַט מְעַט ובשימת לב, המעט
הראשון מנוקד בפתח והמעט השני
מנוקד בקמץ. אמנם, מדקדוקי הלשון
הוא שיהפך הפתח לקמץ בהיותו
באתנחתא, או בסוף פסוק, אך לעומקו
של מקרא ידרש הקמץ כפי שנדרש
ע"י הגאון בפרשת לך לך [בר' יב, ה']
ויצאו ללכת ארצה פְּנֵי ויבאו ארצה

המסת הגדלות וגו' והיך התנקה וגו'
כן-יעשה ה' אלהיך לכל-העמים
אשר-אתה ירא מפניהם: {ז, ט}

ירא מפניהם. לפשוטו של מקרא,
יתכוון הכתוב לדסליק מיניה, לכל-
העמים. אשר-אתה ירא מפניהם,
מכל-העמים.

ולעומקו של מקרא קשה לומר על
עם הנצח שהוא ירא מכל העמים.
ויפטר בדרך הטעמים. שכן המלה ירא
מוטעמת בטיפחא. ואף כי תדוקדק
בהיות מקומה לפני אתנחתא, בדרך
דרש תתבאר הטיפחא בפני עצמה,
ולא עם שלאחריה. וכה תפטר:
אשר-אתה ירא, באשר אתה ירא
אלקים על כן יעשה ה' אלהיך פן לכל-
העמים. ויצילך מפניהם.

ועל דרך המוסר נרמז כאן שכר
הענוה. שנאמר עקב ענוה יראת ה'.
והוא נעוץ בהמשך הפרשה שם
הוזהרנו על חטא הגאווה, השמר לך
(ח, יא) וגו' ורם לבבך (ח, יד) וגו'
ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה
לי את החיל הזה, (ח, יז) וגו'. לכן,
ממשיך הכתוב ואומר וזכרת את ה'
אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ועוד על דרך הדרש יש לומר בזכות שאתם המעט מכל העמים שממעטים את עצמכם לפני, כנגד זה ונשל את הגויים האל מפניך מעט מעט.

דרשת הצרעה

וְגַם אֶת-הַצְרָעָה יִשְׁלַח ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֶם עַד-אֲבֹד הַנְּשֹׂאֲרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ (ז, כ').

פירש רש"י מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתו, ומסמאה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם. זה לפשוטו של מקרא.

ולעומקו של מקרא, יש בפירוש רש"י תיאור של יצר הרע ודרך פעולתו. ושמו של השרץ יוכיח, הצרעה, הוא יצר הרע.

וכאמרו, אם נהיה ראויים, יהיה שרץ העוף זורקת מרה בהם - בגויים, ואם לאו ח"ו, אזי יצר הרע הוא הזורק מרה בעוברי רצונו, ומסרסתם ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהם נסתרים ואומרים כביכול שאין הקב"ה רואה מעשיהם.

כָּלֵעַן. שרמז בזה על הנסיון שעמד בו אברהם אבינו שחשב בתחילה שארץ כְּנָעַן פתוחה בפרנסה ושובע, כפתח אשר בנון במלה כָּלֵעַן, וראה כי יש בה רעב והיינו קִמְץ הרמוז בניקוד הקִמְץ אשר בנון במלה כָּלֵעַן. ולא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

הכי נמי, על דרך האפשר, אמר מעט בפתח, שאמנם יגרש הגויים בקלות מפניהם, אך לא יהיה זה מהר, ולכן חזר הכתוב ואמר בקמץ מעט. מלשון קִמְץ, שלא יהיה זה במהרה. ונתן טעם לדבר: פן תרבה עליהם חית השדה

ועל דרך הרמז כפי שאמרו במדרש רבה שיר השירים [ה], פתחו לי פתח [היינו פתח] כפתחה של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, הוא ההיכל הגבוה עד הכתר העליון המנוקד בקמץ, כזה: 'ק'י'י'י'. כלומר אם תפתחו לפני פתח ותהיו ראויים, אע"פ שלא אגרשם מהר, אוסיף כלותם מעט מעט עד בלתי השאיר להם שריד.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ובהקדים, נמצא בזה"ק שלשה אופנים בהם מתגלה שם מ"ב הקדוש. **האחד**, הוא הנקרא **חֹתְמָא דְשַׁעְנָה**, והוא בהסתר,

השני, הוא הנקרא **דְיֹקְנָא דְמִלְפָא**, חֲקִיק עַל חֹתְמָא, [וכוונתו יותר בגילוי מחותמא דשענה].

השלישי, הוא הנקרא **דְיֹקְנִיה מְמִשׁ** [וכוונתו כביכול בגילוי ממש].

וביתר פירוט:

האחד, הוא הנקרא **חֹתְמָא דְשַׁעְנָה**, והוא בהסתר, והוא: **אבג יתץ, קרע שטן, נגד יכש, בטר צתג, חקב טנע, יגל פזק, שקו צית.**

הוא השם היוצא מחילוף **אותיות עם מ"ב** אותיות ראשונות של מעשה בראשית:

ברא שית, ברא אלה, ימא תהש, מים ואת, האר צוה, ארץ הית, התה ווב, (והם 42 אותיות מהאות **ב'** של בראשית ועד האותיות **הו'** של תהו וב-הו, ולא עד בכלל).

ועל דרך המוסר, הוציא רש"י את פירושו ומסמאה את עיניהם, מהמלה צרעה, שהיא נוטריקון צר-עין. וירמוז על מידה כנגד מידה: שכל הצר-עין על זולתו, יהיו עיניו מסומאות כצרעה הזאת המסמאה את העיניים.

או פלף לדרך זו: שכן כוחו של יצר הרע מתחזק, בהיות האדם צר-עין לזולתו. ומדה כנגד מדה, שעל ידי כך נהיה צר עין מלראות נכוחה את השגחתו ית', ולכן נשלחת הצרעה לפקוח את עיניו.

ועוד על דרך המוסר, צרעה היא אותיות צ' רעה. לומר לך, כשהאדם הוא צ' [היינו צדיק], לא תבא עליו הרעה כי אם על שונאיו.

השם הקדוש מ"ב

על דרך הרמז והסוד, אמר וגם אַת-

הַצְרִיעָה יְשַׁלַּח ה' אֱלֹהֶיךָ בָּם. מאי

בָּם. הוא

השם הקדוש מ"ב

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

יהו"ה הן 4 אותיות,

ובמילואם: יו"ד ה"א וא"ו ה"א

הן עוד 10 אותיות,

ובפירוטם מילואיהם ימצאו עוד 28

אותיות, כזה:

יו"ד שהם יו"ד וא"ו דל"ת = 9

ה"א שהם ה"א אל"ף = 5

וא"ו שהם וא"ו אל"ף וא"ו = 9

ה"א שהם ה"א אל"ף = 5

כולן יחד הן 42 אותיות. היינו: מ"ב.

והוא הנקרא בזוה"ק:

דְּיוֹקְנָא דְּמַלְפָּא, חֶקֶיק עַל חוֹתְמָא,

[וכוונתו יותר בגילוי מחותמא

דשעוה].

והשלישי הוא שם מ"ב, היוצא

מאותיות **אהי"ה אָשֶׁר אהי"ה,**

שהם בגימטריה 42 [ללא המלה אשר]

והיינו מ"ב, והוא הנקרא בזוה"ק:

דְּיוֹקְנִיה מִמַּשׁ

[וכוונתו כביכול בגילוי ממש].

וכן מובא בתיקוני הזוהר-תקונא שתין

ותשעה -דף קג ע"א:

נְאִית [יש] שֵׁם בֶּן מ"ב בְּצוּרַת חוֹתְמָא

דְּשַׁעְנָה, נְאִית שֵׁם מ"ב בְּצִיּוּר דְּיוֹקְנָא

וחילופיהן על פי הסוד הוא שם מ"ב

הקדוש: **אבג יתץ, קרע שטן, נגד**

יכש, בטר צתג, חקב טנע, יגל פזק,

שקו צית.

על אותיות שם מ"ב זה, יסד ר' נחוניא

בן הקנה את תפילת **אנא בכה,**

כשהאותיות של מ"ב הן **ראשי תיבות**

של הפיוט, כזה:

אנא בכה גדולת ימיך לתיר צרורה

קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא

נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם,

ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד למלם,

חסין קדוש ברב טובך נהל עדתך

יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך,

שעתנו קבל ושמע צעקתנו יודע רעלויות

ומרוב קדושת הפיוט מסיימים בו:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ושם מ"ב זה הוא הנקרא בזוה"ק

חוֹתְמָא דְּשַׁעְנָה

וכוונתו: חותמת המלך בהסתר.

השני, הוא שם מ"ב הנקרא בזוה"ק:

דְּיוֹקְנָא דְּמַלְפָּא, חֶקֶיק עַל חוֹתְמָא,

והוא שם מ"ב היוצא ממילוי

האותיות **יה'ו'ה** כדלהלן:

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

צירה. לומר לך שהמם מהומה הגדלה והולכת. ושמנו של מלאך המות רמוז בשמו, בר"ת **מה"מ**, ואינו מרפה מן האויבים **עד השמדם**.

ולישראל הוא מדת הרחמים ככל שמות ע"ב, ורמוזה **מדת הרחמים** בשמו מה"ם.

ועל פי הזוה"ק המחלק את התיבות של ע"ב על פני קריאת שמע, **מה"מ** הוא השם הק' המכוון כנגד המלה **אמת** שחוזר הש"ץ בסוף פרשת ציצית: ה' אלקיכם אמת. ובעוד שלגויים יקוב הדין את ההר בשלחו את מה"ם להינקם מהם, לישראל לעומת זאת מה"מ הוא מדת הרחמים שבי"ג מדות. כנאמר **ורב חסד ואמת**.

ולפירוש רש"י, שהאות ם' במלה **וְהָמָם** אינה מן היסוד אלא מ' הכינוי, וכאומר **וְהָמָם** היינו **וְהָם אותם**, יהיה השם הק' **וְהָם** מע"ב שמות הנ"ל, שם רחמים לישראל, ככל שמות ע"ב, ולעומת זאת יהיה שם זה וה"ם שם נקם להינקם באויבינו פלילים.

ועל דרך הצח, כן יִדְרְשוּ שני השמות. **וְהָם אותם**, **וְהָמָם** מהומה

דמלפא חקיק על **חותמא**, **ואית שם** מ"ב דאיהו דיוקניה ממש.

וכאומר: את כל שמות **מ"ב** ישלח ה' אלקיך **בם** עד-אבד הנשארם והנסתרים מפניך.

וְהָמָם מהומה גדלה **עד השמדם:** (ז,כג').

על דרך הסוד:

וְהָמָם הוא מה"ם והוא שם קדוש מע"ב שמות היוצאים מג' פסוקים שבפרשת בשלח (י"ד יט'-כא) ויסע ויבא ויט, והוא השם הע"ב [לשיטה ב' כמבואר בלעומקו של מקרא לפר' בשלח] **ובו יוצא הקב"ה להומם ולהשמידם לכל אויבינו**.

ונאמר בו ו"ו החיבור (**וְהָמָם** לדמר שפ"שם הזה הקב"ה מפה מפה אחר מפה, ולכן כתיב **וְהָמָם מהומה**).

ונאמר מהומה גדולה, שהיא כביכול **היד הגדולה**. ונכתב **גְדֻלָּה** חסר ו"ו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **גְדֻלָּה** בניקוד חולם, אלא **גְדֻלָּה** בניקוד

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ועל דרך המוסר ירמוז טעם הטיפחא, כי רק כטפח יפריד בין לא תשמעון לבין עקב תשמעון. והוא ענין קבלת מלכותו ית'. ונרמז בתרגום, תשמעון - תקבולון.

**לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם
לְנִסְתָּךְ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם
הַתְּשִׁמָּר מִצִּוְתָיו אִם-לֹא: (ת,ב')**

לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם. יש ליתן את הדעת מהו שאמר לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם.

לפשוטו של מקרא כוונת אומרו לְדַעַת קאי אקב"ה. שמנסה אותך כביכול כדי לדעת את אשר בלבבך.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבא הכתוב לשַׁבֵּר את האזן, שהרי יודע הוא הקב"ה מה בלבבך מכל מקום. ומאי אם כן שאמר הכתוב לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם.

ויש לומר דקאי על ידיעתך שלך. לדעת לעצמך. לברר לעצמך מה היא

גִּדְלָה עַד הַשְּׂמָדָם. וְהֵם לְהַגֵּן עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה לְהַשְׂמִיד אֶת אוֹיְבָיו מִחַד וּלְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל מֵאִידֶךָ.

ובשטימת לב, נאמר עַד הַשְּׂמָדָם (ז,כג'). ונאמר עַד הַשְּׂמָדָה אַתֶּם. (ז,כד').

ויש ליתן טעם מדוע כפל הכתוב לשונו, עַד הַשְּׂמָדָם, עַד הַשְּׂמָדָה אַתֶּם, ומדוע נסמכו זה לזה.

ויובן על דרך הטעמים, על ידי הטעם טיפחא במלה הַשְּׂמָדָה והיא כעין הפסקה קלה לפני אומרו אַתֶּם. לומר לך שאם לא יקיימו עַקב תְּשִׁמָּעוֹן, יתקיים ח"ו הַשְּׂמָדָה בהטעמה על הַסּוּפִית, וכאומרו ח"ו אוֹתָהּ בִּמְקוֹם אַתֶּם. ולכך יִדְרֹשׁ על דרך אל תקרי. אל תקרי אַתֶּם אלא אַתֶּם. הַשְּׂמָדָה אַתֶּם.

ואם יקיימו עקב תשמעון, יתקיים בשונאיהם עַד הַשְּׂמָדָה אַתֶּם, ואשר על כן כפל הפסוק ואמר בתחילה עַד הַשְּׂמָדָם. ולכן אמר עַד בטיפחא, לומר לך עד ועד בכלל.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

וַיֵּאָכְלֶהָ אֶת-הַמֶּן

וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֵבָהּ וַיֵּאָכְלֶהָ אֶת-הַמֶּן
אֲשֶׁר לֹא-יָדְעָתָּה וְלֹא יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ
לְמַעַן הוֹדִיעֶנָּה כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם
לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא
כִּי-יִהְיֶה ה' יִחְיֶה הָאָדָם (ח,ג')

יש ליתן טעם ודעת מדוע התחיל לדבר על המן ככתוב וַיֵּאָכְלֶהָ אֶת הַמֶּן, וסיים בלחם ככתוב לְמַעַן הוֹדִיעֶנָּה כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם.

לפשוטו של מקרא לחם הוא שם כללי למאכל האדם והמן הוא הלחם המיוחד שניתן להם במדבר.

ולעומקו של מקרא יש לחלק, שהרי בכל אופן מן הוא אוכל שמימי, על טבעי, ולחם הוא שם למאכלים הגשמיים.

ואשר על כן יש לומר שכאן רמז הכתוב יסוד גדול. שגם המאכל הטבעי הבא מן החטה בזיעת אפיים, שָׁרְשׁוּ עַל כָּל פְּנִים לְמַעַל מִדְרֶךְ הַטֶּבַע. וזה שסיים הפסוק כִּי עַל כָּל מוֹצֵא כִּי ה' יִחְיֶה הָאָדָם. ולולא המן שירד משמים לא היה האדם נותן לבו לכך. ולכן

דרגת היראה והאהבה אשר בלבבך. על כן אמר למען נסותך. להעמידך בנסיון, ועל ידי כך לנסות ולהרים דרגתך מעלה מעלה. מלשון נס להתנסוס.

או כלך לדרך זו, כפי שאמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ו"אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם", זו היא היראת שמים האמורה בענין.

או כלך לדרך זו, שאמנם כן יודע הוא הקב"ה את אשר בלבבך, אע"פ שבידך היא היראת שמים, ומה היא הידיעה האמורה בענין - יש לומר שהיא ידיעה שפירושה התחברות. כנאמר באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", ואשר על כן אומר הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", עתה חפץ אני להיות שכונתי מחוברת אליך, וממוזגת אתך. וכפי שאמרו האבות הם מרכבה לשכינה.

כן כאן יהיה אומרו "לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם" כאומרם קוב"ה וישראל חד הם.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

הוא מקדש שם שמים ברכים, ואיך ילמדו ממנו תועים בינה, לידע שהכל שלו ית', נכן בְּדָוֶד הוא אומר (דברי הימים א כט) כִּי מָמָה הַכֹּל וּמִיָּדָה נִתְּנָו לָךְ.

אַרְצֵי טוֹבָה

כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל
אַרְצֵי טוֹבָה
אַרְצֵי גִחְלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמֵת יִצְאִים
בְּבִקְעָה וּבְקָרָה:
אַרְצֵי חֹטֶה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְזוֹ וְתַאֲנָה וְרָמְזוֹ
אַרְצֵי-גֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ:
אַרְצֵי אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְפַּנֵּת תֵּאכַל-בָּהּ לֶחֶם
לֹא-תִחַסֵּר כֹּל בָּהּ
אַרְצֵי אֲשֶׁר אֲבִינֶיהָ בְּרִזָּל וּמִהַרְרִיהָ תִּחַצֵּב
נִחְשָׁת: וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּ אֶת- ה'
אֱלֹהֶיךָ עַל
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ח,ז'-י').

יש ליתן טעם מדוע יזכיר הכתוב את המלה ארץ שבע פעמים בזה אחר זה. ושואל יש לומר שהמספר שבע יורה על שבע שנות שמיטת הארץ. לומר לך כי כל הטוב שתתן לך הארץ הוא מכח השמיטה. שעל ידי שמירת

צותה התורה וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּ. שעל ידי הברכה האכל מתעלה לשרשו הרוחני.

ועל פי הנ"ל יובנו דברי ר' הנינא בר פפא (ברכות לה:), כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל.

והוינן בה, בשלמא גוזל הוא לקב"ה, שאוכל הוא משל הקב"ה ללא נטילת רשות, כי צריך הוא לאכול מאֲשֶׁר נָתַן-לָךְ. ולפני הברכה עדין אינו שלו. וכן אם אינו מברך, אינו מודה בשרש הרוחני העליון של המאכל, ובזה גוזל כביכול להקב"ה.

אלא גוזל הוא לכנסת ישראל, יש להבין במאי.

ויש לומר, שכל המברך קבל עם ועדה על המאכל הנראה טבעי, מפרסם הוא את האמונה התמימה, שכל הנראה טבעי בעולם הזה מקורו ושרשו במקום עליון, והוא סוד ראיית ההשגחה.

ואם אינו מברך, הרי הוא גוזל את עיקרי האמונה מכנסת ישראל. שאין

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ובתוספות [שם, נא: ד"ה אין]. כתבו לפי שברכת המזון דאורייתא החמירו בה להיות **יושב** ומברך שהרי עשרה דברים נאמרו בו מה שאין כן בשאר ברכות, והוא נוטריקון ואכלת **וְשִׁבְעָתָּ וּבְרַכְתָּ: וְיָשַׁב עִת וּבְרַכְתָּ** לברכת המזון. מפי רבי משה אלברט. כלומר שהם מחלקים את המלה **וְשִׁבְעָתָּ** לשנים. **וְיָשַׁב-עִת** וברכת. שיש לישב בזמן הברכה.

ולעומקו של מקרא רמז כאן הכתוב לשבע ספירות הק' אשר אורן מתגלה בעת הברכה. והיינו ושב - לשון שָׁבַע. או נוטריקון: ושבע/ת - **וְשִׁבְעַ** - תיקונין עת וברכת.

ועוד על דרך הרמז, ירמוז הפסוק למה שאמר ר' לוי (ברכות לה:), ר'

השמיטה, האדם מודה **שהכל של הקב"ה**, ומכח הכרה זו מתברכת ארצו.

ועוד יש ליתן טעם מדוע בכל השבח הזה לא אמר **ארץ זבת חלב ודבש**.

ויש לומר, כי השבח **ארץ זבת חלב ודבש** הוא שבח **שבכללות**, הכולל כל השבחים כולם. וכאן **פרט** לך הכתוב את שבח ארץ ישראל **בפרטות**.

ועל דרך הסוד ירמוז הכתוב **לשבע הספירות הק'**, חסד גבורה תפארת נצה הוד יסוד מלכות, אשר בהם מתגלה **השגחת ה' בארץ**, והשבח ארץ **זבת חלב ודבש** הוא כנגד ג' ספירות הק' שבראש השתלשלות ההו"ה, כתר חכמה בינה, שמהן משתלשלות שבע הספירות הנ"ל. כזה:

וְשִׁבְעָתָּ וּבְרַכְתָּ

וְאָכַלְתָּ וְשִׁבְעָתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת-ה'
אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
נָתַן-לָךְ: (ח, י').

חז"ל למדו מכאן לברכת המזון מן התורה [ברכות מח:].

כתר	אָרֶץ זֹבַת
חכמה	חֵלֶב
בינה	וּדְבַשׁ
חסד	אָרֶץ טוֹבָה
גבורה	אָרֶץ נְחֹלֵי מַיִם וְגו'
תפארת	אָרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגו'
נצה	אָרֶץ-נֵיט שָׁמֶן וּדְבַשׁ
הוד	אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ וְגו'
יסוד	אָרֶץ אֲשֶׁר אֲבַנֶּיהָ בְּרָזָל וְגו'
מלכות	הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: והנסמך לו הוא על דרך ההתחזקות: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֲבַר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרַשֵּׁת גּוֹלִים וְגֹדְלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ.

ועל דרך הפשט אפשר אמנם לומר שהסמיכות באה לומר בן תאבדין עקב לא תשמעון ולעומת זאת עקב כן תשמעון - שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֲבַר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרַשֵּׁת גּוֹלִים וְגֹדְלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ. אך מכל מקום, התורה לא הוסיפה כאן את המלים עקב כן תשמעון.

ולעומקו של מקרא על דרך הדרש יש לומר: שהודיע הכתוב כפי שהודיע בפרשת שופטים [דברים כ, ג]: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרַבִּים הַיּוֹם לַמַּלְחָמָה עַל אֲיִבֵיכֶם וּכְפִירוֹשׁ רַש"י שם: אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם.

ואשר על כן באו כאן שני הפסוקים בסמיכות [אף שמבדילה ביניהם פרשה פתוחה] לומר לך:

בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם - שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. וכאומרו באיזה אופן תקבלו מלכות

לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב {תהילים קטו-טז} השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. ופירש רש"י לאחר ברכה הרי היא לבני אדם.

לומר לך, שמכח ברכת המזון, מתגלה השגחתו ית' בארץ בהשתלשלות הספירות. ויהיה פירושו והארץ נתן לבני אדם שנתן לבני אדם לראות את השגחתו בארץ.

בְּקוֹל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

כגולים אֲשֶׁר ה' מְאַבֵּיד מִפְּנֵיכֶם בֶּן תֹּאבְדִין עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל {ה, כ'-ט, א'} שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֲבַר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרַשֵּׁת גּוֹלִים וְגֹדְלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׂמִים:

ובשימת לב יש להתבונן מדוע הסמיך הכתוב שני פסוקים אלו, שהאחד הוא פסוק על דרך השלילה: בן תאבדין עקב לא תשמעון בְּקוֹל

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ועל כן יכוון הכתוב לא רק לומר שמע ישראל בקול, אלא גם ליתן רווח בין הדבקים, כפי שאמרו בגמרא, [ברכות טו:] תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים. וכדעני רבא בתריה: כגון על-לבבך.

ואשר על כן תבוא הפרשה הפתוחה שבין שני הפסוקים לרמוז לדברי חז"ל הנ"ל, וכן ירמוז בזה גם לכל המבין בטעמים, שיפסיק בק"ש בין הדבקים גם לפי הטעמים.

עַד-בְּאַכֶּם עַד-הַמְּקוֹם הַזֶּה מִמְּרִים
הֲיִיתֶם עִם-ה': (ט.ז)

יש להבין דברי התוכחה האלו **הנוקבים עד התהום.**

והרי כמה תוכחות נאמרו עד כאן **ברמז, ובכבוד, ועוד,** כיצד לא יזכרו להם כל הדברים הטובים אשר עשו, משירת הים ועד נעשה ונשמע.

ותגדל הקושיה שבהמשך (ט,כד) יאמר להם שבט מוסר קשה יותר מן

שמים אשר תושיע אתכם - אם תקבלוה **בְּקוֹל, בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם** אשר נאמר עליו קול ה' בכח. בקול - שמע ישראל. כי הקול מעורר הכוונה.

ועל דרך המוסר, הסמיך לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ל-שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ליתן טעם כיצד יגיע המאמין לשפל האמונה של **עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן,** בדרך של אל תקרי: אל תקרי עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן **בְּקוֹל ה' אֱלֹקֵיכֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, אלא** סרסוה ודרשהו: **עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל.** וכוונתו: **שלא** הקפיד להשמיע לאזנו בקול קבלת מלכות שמים, באומרו **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.** וכשמקפידים לאמרו בקול, כדאי אתם שיושיע אתכם, כפירוש רש"י.

ואע"פ שבין שני הפסוקים יש רווח של פרשה פתוחה המפסקת בין עניין לעניין, כבר מפורש בתחילת ויקרא על ידי רש"י: ומה היו הפסקות משמשות, ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה וגו'.

ועל דרך הטעמים, הטעם במלה **בְּקוֹל** הוא בטיפחא, שהיא הפסקה קלה, וכן **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** שלאחריו הוא במונח-רביעי, שגם הוא הפסקה קלה,

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

מאמירים, ככתוב (דברים כו, יז-יח) את ה' **הַאֲמִירָה** הַיּוֹם לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וגו', וה' **הַאֲמִירָה** הַיּוֹם לְהִיּוֹת לּוֹ לְעַם סְגֻלָּה לְהִיּוֹת חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם והיינו שכתוב **עם-ה'**.

דרשת עֲרַף הוּא הַרְף

בַּיּוֹמָר ה' אֵלַי לְאֹמֵר רְאִיתִי אֶת-הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם-קִשָּׁה-**עֲרַף** הוּא: **הַרְף** מְלִנִּי וְאֲשַׁמִּידֶם וְאֲמַתָּה אֶת-שְׁמֶם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֲעֲשֶׂה אֹתָךְ לְגוֹי-עֲצוּם וְרַב מְמַנּוּ: (ט, יג-יד)

ויש לשאול, משום עם-קִשָּׁה-**עֲרַף**, הַרְף מְלִנִּי וְאֲשַׁמִּידֶם? וְאֲמַתָּה אֶת-שְׁמֶם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם? והרי יש בידו דרכים הרבה להענישם ולהנכסם כפי שראינו ארבעים שנה במדבר. ואם הוא מום שאינו עובר ח"ו מה ראה לגאלנו ממצרים, ולהעבירנו בים ביבשה ולהוריד לנו את המן. ועוד מה התוספת "**הוא**", שאמר עם-קִשָּׁה-**עֲרַף הוא**, כביכול **הוא** במומו **הוא** בקשיות ערפו, וכביכול שאין לו תקנה ח"ו, והרי לכן **הוריד לנו תורתו** מן

הראשון, **ממרים הַיְיִתֶם עם ה' מַיּוֹם דַּעֲתִי אֲתֶכֶם. ותימה**, והרי ותעל **שועתם**, והרי **פסח מצרים**, והרי **שירת הים**, והרי **נעשה ונשמע** ועוד כהנה וכהנה שלא היו ממרים אלא היו **עם השם ולא ממרים** נגדו ח"ו!?

ואשר על כן, יש לומר **לעומקו של מקרא** שגם בתוכחה הזאת הנראית קשה לכאורה **יש בה שבת גדול לישראל**, ולא רק מיציאת מצרים ועד בואם לארץ, אלא כפי שאמר להם משה **מַיּוֹם דַּעֲתִי אֲתֶכֶם מְמַרִים הַיְיִתֶם עם ה'**. וידויק באמרו **עם ה'**.

שכן הוא אומר ממרים הַיְיִתֶם **עם ה'**. ופירושו, **אפילו** בהיותכם ממרים, **הַיְיִתֶם עם ה'**.

וכאמרו על דרך של סרסוה ודרשו: **מַיּוֹם דַּעֲתִי אֲתֶכֶם הַיְיִתֶם עם ה'**, אפילו כשהייתם ממרים, **הַיְיִתֶם עם ה'**.

או ירמוז על דרך הדרש [וכמובא באריכות בלעומקו של מקרא לפרשת אמור] למה שאמרו בברכות (ו עמ א) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, על דרך אל תקרי. אל תקרי **ממרים** אלא

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ואם אין כאן מום עובר, על מה יצא הקצף עד כדי כך שאמר: הָרַף מִלְּגֵל וְאֲשֵׁמִידֶם וְאֶמְתָּה אֶת-שְׁמֶם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אֹתָהּ לְגוֹי-עֲצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ.

ועוד יש לשאול, מה יועיל לעשות את משה רבנו לגוי-עצום ורַב מִמֶּנּוּ, אם משום שנאמר במשה ענו מכל האדם, הרי גם בעם ישראל נאמר כבר פִּי אֲתֶם הַמַּעֲטִין מִכָּל הָעַמִּים וּפִירַשׁ"י שם הַמַּמְעִטִין עֲצַמְכֶם, כנ"ל.

ואשר על כל הנ"ל יש לומר שאכן אין כאן מום שאינו עובר. אלא שבאומרו עַם-קָשָׁה-עֲרַף הוּא, התכוון הקב"ה לערב רב המעורבים בבני ישראל. וכל זמן שהערב רב דבקים בהם אין להם תקנה. ולעומת זאת, באמרו פִּי אֲתֶם הַמַּעֲטִין מִכָּל הָעַמִּים יתכוון לעם בני אברהם יצחק ויעקב, ללא תערובת כלל. ודייקא נמי פִּי אֲתֶם הַמַּעֲטִין, אתם ולא המעורבים אתכם. וכדתניא [בבא מציעא קיד:]: רשב"י אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר (יחזקאל לד, לא) וְאֶתְּן צִאֲנֵי צִאֲן מְרַעֲיָתִי אֲדָם אֲתֶם, [וממשיך רשב"י:]: אֲתֶם קְרוּיִים אֲדָם וְאֵין אֹמְרוֹת הָעוֹלָם קְרוּיִים אֲדָם.

השמים להיות תבלין ליצר הרע שבקרבנו?!

ועוד יש לשאול, הרי הודיע הקב"ה כי בחר בנו מכל העמים באומרו [ואתחנן ז, ז'] פִּי אֲתֶם הַמַּעֲטִין מִכָּל הָעַמִּים וּפִירַשׁ"י שם הַמַּמְעִטִין עֲצַמְכֶם, כגון אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה, והרי הם דבר והיפוכו, מצד אחד "עם קשה ערף", ומצד שני "ממעטים עצמכם".

ועוד יש לשאול, כיון שהתגלה כביכול מום שאינו עובר, מה הוא שאמר אמר רבי אבהו (ברכות לב.) אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם. שנאמר (שמות לב, י') ועתה הניחה לי, וכן נאמר כאן הָרַף מִלְּגֵל וּתְרַגְמוּ אֶנְחָה כְּעוֹתָהּ מִקְדָּמִי, הנח מלבקש רחמים לפני. ואם מום שאינו עובר הוא מה יעזרו תחנוניו של משה רבנו?

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

רַגַע אֶתְד אֶעְלֶה בְּקַרְבֶּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וְגו'. והרי **רַגַע אֶתְד** הוא מִשְׁךְ זַעֲמוֹ שֶׁל הַקַּב"ה כַּבְּמִסַּכַּת בְּרִכּוֹת [ז.]. וּכְכַתּוּב [תְּהִלִּים ל,ו'] **כִּי רַגַע בָּאֶפֶן**, וְכֵן כְּתוּב [יִשְׁעִיָּהוּ כו,כ'] **חֲבִי כִמְעַט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם**, וְהִסְמִיכוּ הַכְּתוּב לַעֲמֵ-קִשָּׁה-עֶרְף כִּנ"ל בְּאוֹמְרוֹ: **אַתֶּם עַם-קִשָּׁה-עֶרְף רַגַע אֶתְד אֶעְלֶה בְּקַרְבֶּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ**, וְהִרִי גַם כֵּן מֵעִיד הַכְּתוּב עַל קִשֵׁי עַרְפוֹ שֶׁל הָעַם כְּמוֹם עוֹבֵר כַּהֲרַף עֵינַי: **אַתֶּם עַם-קִשָּׁה-עֶרְף רַגַע אֶתְד**. וְהֵם הֵם הַדְּבָרִים שֶׁבִּפְרָשְׁתָּנוּ: שַׁעֲרַף הוּא הַרְף, כַּהֲרַף עֵינַי, הוּא מוֹם עוֹבֵר שֶׁתּוֹךְ רַגַע נַעֲלָם וְאֵינְנוּ, כִּי בְּמַהוּתָם עִם יִשְׂרָאֵל הֵם הַמְּמַעֲטִים עֲצָמָם לִפְנֵי הַקַּב"ה, בְּהִיּוֹתָם נִבְדָּלִים מִן הָעַמִּים וּמִן הָעָרֶב רַב שִׁבְתוּכֶם.

וְלִיכֹא מִיִּלְתָּא דְלֹא רְמִיזָא בְּאוֹרֵייתָא, שֶׁכֵּן יִרְאֶה לְמַתְבוֹנֵן כִּי **עֶרְף מוֹטַעַם בְּטִיפְחָא**, שֶׁהִיא כַּעֲיֵן הַפְּסָקָה קְלָה וְאִשְׁר עַל כֵּן תִּדְרַשׁ כְּדַלְעִיל, עַם-קִשָּׁה-עֶרְף, הוּא הַרְף, כִּנ"ל, כְּלוֹמֵר **עֶרְף הוּא הַרְף**. וְרַק **טַפַּח מִפְרִיד בֵּין קִשָּׁה עַרְף לְהַרְף**. וְלִכֵּן מוֹטַעַם בְּטִיפְחָא.

וְעַל דְּרַךְ הַצַּח, בֵּין עֶרְף וּבֵין הַרְף הַהֲבָדֵל הוּא ס"ה, בְּגִימַטְרִיָּה 65.

וְלֹא סוּף דְּבַר שְׁאִין כֵּאֵן מוֹם עוֹבֵר, אֲלֵא **אֲדַרְבַּה**, הִרִי הוּא עוֹבֵר גַּם עוֹבֵר וּכְהַרְף עֵינַי. וְהַעִיד עַל כֵּךְ הַכְּתוּב בְּהִסְמִיכוֹ אֶת שְׁנֵי הַפְּסוּקִים יַחְדָּיו: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי לֹאֲמֹר רְאִיתִי אֶת-הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קִשָּׁה-עֶרְף הוּא: **הַרְף מִמְּנֵי וְהִסְמִיךְ הַרְף לְעֶרְף כֹּזֵה: עַם-קִשָּׁה-עֶרְף הוּא הַרְף**, וַיִּקְרָא כֹּאחַת: **עֶרְף הוּא הַרְף**.

וּכְבִּיכּוֹל יֵשׁ כֵּאֵן דּוּ שִׁיחַ בֵּין הַקַּב"ה וּמִשָּׁה רַבְּנוֹ. הַקַּב"ה אָמַר דְּבָרָיו בְּשְׁנֵי פְּסוּקִים נִפְרָדִים, **עַם-קִשָּׁה-עֶרְף הוּא**: וְלִכֵּן **הַרְף מִמְּנֵי וְאִשְׁמִיזָם**, וְאִילוּ מִשָּׁה רַבְּנוֹ מְחַלָּה פְּנִיו וְאוֹמְרָם כַּפְּסוּק אַחַד: **עֶרְף הוּא הַרְף**. אִין הוּא קִשָּׁה עַרְף בַּעֲצָם, אֲלֵא קִשֵׁי עַרְפָם הוּא מוֹם עוֹבֵר, עוֹבֵר כַּהֲרַף עֵינַי, וְכֵאֵמְרוּ: אֲמַת נִכּוֹן הַדְּבַר שֶׁקִּשֵׁי-עַרְפָם הוּא מְקוֹר הַרְפִּיּוֹן, אִךְ הוּא גַם קָל לְהִיעָלָם כַּהֲרַף עֵינַי, כִּי בְּנֵי אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב הֵם, הֵם הַמְּעַט מִכָּל הָעַמִּים, שֶׁמְמַעֲטִים עֲצָמָם לִפְנֵיךְ. וַיִּדְרַשׁ הַרְף עַל דְּרַךְ הַצַּח מִלְשׁוֹן רַפְּיּוֹן שֶׁגַם הוּא כַּהֲרַף עֵינַי. שֶׁהֵעִין נַעֲשִׂית רַפָּה וְנַעֲצַמַת לְזַמֵּן מוֹעֵט בַּלְבָּד. כַּעֲיֵן רַגַע קֵט.

וְכַשֵּׁם שֶׁמוֹבָא בְּפִרְשַׁת כִּי תִשָּׂא [שְׁמוֹת לֵג,ה'] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל **אַתֶּם עַם-קִשָּׁה-עֶרְף**

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

שהוא מראה על ביטול וענווה, שמפנה עורף לגאוותו.

ואש רפואתו באש

וְאֵת-חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-
הָעֵגֶל לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ | בָּאֵשׁ
וגו' (ט, כא).

וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ | בָּאֵשׁ.

יש ליתן טעם לשריפתו באש דוקא.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח
יש לומר שלמד משה להעבירו באש,
מהמלים עצמן, כאשר תחבר האותיות
זו לזו. וכן יתקבל: וְאֲשַׁרְפָּאתוּ בָּאֵשׁ,
ואש רפ אתו באש, וכביכול כתיב
כאן ואש רפואתו באש.

ולית מילתא דלא רמיזא
באורייתא, שכן כתוב (במדבר

לא, כג') פֶּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בָּאֵשׁ
תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ ועל דרך אל תקרי. אל
תקרי תַּעֲבִירוּ אלא תַּבְעִירוּ. והם הם
דברי אהרן למשה בפרשת כי תשא
(לב, כד') וְאִמַּר לְהֵם לְמִי זָקָב הַתַּפְּרָקוּ
וַיִּתְּנוּ-לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָּאֵשׁ וַיַּצֵּא הָעֵגֶל
הַזֶּה. היינו פֶּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בָּאֵשׁ
תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ.

שהוא בגימ' אדנ'י. ואדנות הוא שם
דין. וכאומרו, הרף ממני, הרף משם
אדנ'י שהוא דין, והתפלל אלי בשם
יהו'ה שהוא רחמים. שהאות ה' במלה
הרף, תורה על רחמים, על שם הוי"ה.
וזה שנדרש עָרַף הוא הָרַף, כעין: ה'
הוא האלקים.

וכן מצינו שזנח משה את תפילתו
שרצה להתפלל בה כמבואר כאן
בדברים: וְאֶתְפִּלַּל אֶל-ה' וְאָמַר
אֶ-דַּנְי יְיָ-הוֹה [מנוקד בשם אלקים
וכן הוא הקריא] אֶל-תִּשְׁחַת עֲמִידָהּ
וְנִחַלְתָּהּ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלָהּ (ט, כו).
ובמקום זה התפלל בשם י'הו'ה'
בלבד כפי שאמר לו ה' הרף ממני,
הרף מאדנות, וכמובא בשמות (כי
תשא, לב, יא') שמשה רבנו פונה
להקב"ה בשם רחמים בלבד: וַיִּחַל
מִשָּׁה אֶת-פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה
יִהְיֶה יַחֲרָה אִפְדָּה בְּעַמִּי וגו'. וכתוב
בתריה, (פס' יד') וַיִּנָּחֶם יִהְיֶה עַל-
הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. יען
אשר ערף הוא הרף.

ועל דרך הצח, 65 בגימטריה הוא
שמו של הלל הענוותן. והוא ההבדל
בין ערף שבא מגאוות הלב, ובין הרף

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

וכדאמרו בברכות (נט.) בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו.

וכן מובא בתיקוני הזהר תיקונא ארבעים: תרין דמעיני נחתין בימא רבא נאמאי נחתו, בגין דאורייתא מתרין לוחין אלין הנה משה נחית לון לישראל, ולא זכו ואתברו ונפלו, ונדא גרים אפנדא דבית ראשון ובית שני ע"ש.

[ותרגומו: שתי דמעות ירדו לים הגדול, ומדוע ירדו, בגלל התורה הכתובה בשני הלוחות אשר הוריד להם משה לישראל, ולא זכו (לקבלה) ונשברו ונפלו, וזה גרם לאבוד בית ראשון ובית שני].

ושמא יש לומר שלזה התכוון קהלת באמרו (קהלת א, ז') פל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא.

כל הנחלים - כולל הנחל היורד מן ההר - הולכים אל הים, והים איננו מתמלא מהם, שאין סוף לצער השכינה בעבור צערם של ישראל.

ועבודה זרה כעגל אשר באה באש היצר הרע, תקנתה היא לקיים בה תעבירו באש. וירמוז לתקנת היצר הרע: תבערוהו באש, באש קדש של תורה ותפילה ותשובה.

דרשת

הנחל היורד מן-ההר

ואשלוף את-עפרו אל-הנחל היורד מן-ההר (ט, כא).

יש להבין מה הוא הנחל היורד מן ההר. והיכן מצאנו קודם לכן נחל שירד מן ההר שיקראהו הכתוב בלשון הידוע בה"א הידיעה, אל הנחל היורד מן ההר.

ולעומקו של מקרא ובדרך הדרש והצח יש לומר, שהוא נחל הדמעות כביכול אשר הורידה השכינה הק' דרך ההר במעשה העגל. ולכן נכתב בה"א הידיעה. נחל הדמעות הידוע כצער השכינה.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

של ויסע ויבא ויט, שהם כולם שמות של רחמים (בשלה יד, יט-כא' ולפי שיטה ג' כמבואר בלעומקו של מקרא פר' בשלה)

וזה שכתוב וְאֶשְׁלַח אֶת-עֶפְרָיִם אֶל-הַנָּחַל הַיַּרְדֵּן מִן-הַהָר.

והיינו נבואתו של ישעיהו הנביא הַן אֶרְאֶלֶם צַעְקוּ תִצָּה מִלְאֲכֵי שְׁלוֹם מִרְיָבָיִן. וכמובא בתיקוני הזהר הנ"ל שממעשה העגל ושבירת שני הלוחות, נחרבו שני בתי מקדש. זה שתירצה הגמ' כדלעיל שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו.

ותיקונו של נחל הדמעות הוא נחל השמחה של עבודת ה' היוצא מר"ת נפשנו חכתה לה', עד אשר יורד שפע של רחמים מן השמים כראשי תיבות של **נוצר חסד לאלפים**.

(כמבואר בפירוט בלעומקו של מקרא פר' חקת על פי האוהב ישראל מאפסא).

ובשימת לב, בגמרא בחגיגה הנ"ל [ה:], מובא כי ג' דמעות הוי.

ולכאורה צריך ליתן ביאור מדוע במסכת ברכות הנ"ל נט. מובא כי הקב"ה מוריד רק ב' דמעות על צערן

ושאלה הגמ' (חגיגה ה:) ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה [האם יש בכיה לפניו] והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר {דברי הימים א טז-כז} הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, ומתרצת הגמ' לא קשיא הָא בְּתֵי גְוָאֵי הָא בְּתֵי בְרָאֵי. שהבכיה היא רק במסתרים, כלפי פנים, שנאמר (ירמיהו יג, יז) **בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשֵׁי מִפְּנֵי גְוָה**, אך כלפי חוץ לא.

וכן יאמר על דרך המוסר, שגם בזה ילך כל חסיד בדרכו של הקב"ה כשצעהלתו בפניו ואבלו בלבו. (חובת הלבבות שער הפרישות פרק ד').

שוב שואלת הגמ' בחגיגה ה: ובבתי בְּרָאֵי לא? [כלפי חוץ איננו בוכה?] והא כתיב {ישעיה כב-יב} ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו', ומתרצת שאני חרבן בית המקדש, שם הדין שונה, דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר {ישעיה לג-ג} **הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון**.

ואשר על כן יש לומר הוא הדין בעניינינו, שהוריד כביכול הקב"ה דמעותיו כנחל על ידי מלאך הרחמים הנקרא "ההר", היוצא מע"ב שמות

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ולעומקו של מקרא ועל דרך המוסר, יש לומר שעשה את פרשת עקב כעין סניף לפרשת בחוקותי, שגם בעמל התורה שכל מלה בה היא מצווה בפני עצמה, גם בה יש דברים שאדם דש בעקביו. ובא לחדש לנו שהברכה תחול על מי שלומד בלי לפסוח על דברים שאדם דש בעקביו. וכל אחד ואחד לפי כוחו ואדם יודע צרת נפשו היכן הוא מדלג בלימודו והיכן לא. לכן חדש בפרשתנו עקב שמצות שאדם דש בעקביו הם גם על העמל בתורה.

וזו הדמעה השלישית שהיא יורדה על ביטול תורה, רמוזה היא במלה עקב. שכן עק"ב בגימטריה קטנה הוי אחת. [ע=7, ק=1, ב=2, יחד 10 שהן 1].

והן הן הדמעות של הנחל היורד מן ההר. שתיים שהן צער השכינה על שני בתי מקדש ועוד אחת שהיא צער השכינה על ביטול תורה.

ולעומתן דמעות של שמחה, כפי שפירש אוה"ח הק' שתיבת והיה תורה על לשון שמחה.

של ישראל, וכן בזוה"ק הנ"ל זכרו רק ב' דמעות, ואילו בחגיגה הנ"ל ה: זכרו ג' דמעות.

אלא כפי שמביאה הגמרא בחגיגה שם דמעה אחת על חורבן ראשון ואחת על חורבן שני, והשלישית על ביטול תורה שנגרם עקב הגלות (כמסקנה שם). ולעולם הוי ב' דמעות על צער השכינה וישראל. והשלישית כתוצאה מכך על ביטול תורה.

והם הם הדברים של עקב אשר תשמעון והיה אם לא תשמעון. שלא סוף דבר שיקבלו עונשם על מה שעשו, אלא עוד נידונים ח"ו על עוון ביטול תורה. שכנגדה הדמעה השלישית.

ואם כן יש לכאר מה בין עקב לבחוקותי שבשני המקומות יש תביעה על ביטולה של תורה.

ויש לומר על דרך הפשט שבפרשת בחוקותי הקפיד הקב"ה על העמל בתורה, וכפי שפירש רש"י שם שתהיו עמלים בתורה. וכאן הקפיד הכתוב על מצוות התורה שאדם דש בעקביו.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

וכמבקש הוא מן האדם [משלי כג,כו']
תְּנֵה בְּנֵי לִבְךָ לִי.

ואם כן יש לשאול, מדוע במידת
היראה אמר שואל מעמך, ובמידת
האהבה אמר מצנה, כמובא בפרשה
שניה של ק"ש וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ
אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וגו',
והרי גם אהבת ה' כלולה בפסוק של
היראה הנ"ל: וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה'
אלקיך שאל מעמך כי אם-לִירְאָה
את-ה' אֱלֹהֶיךָ וגו' וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ
[י,יב] ומדוע יחלק ר' חנינא בין יראה
ובין אהבה, שהיראה לא בידי שמים
והאהבה כן בידי שמים עד שיצווה
עליה!

ולעומקו של מקרא ועל דרך
האמונה יש לומר שר' חנינא דייק
בפסוק:

מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם
ליראה. כי אם, בא למעט את כל שאר
הפסוק. וכל שאר הפסוק אינו שואל
מעמך אלא מצווך. ורק יראת שמים
הוא שואל מעמך, כי זה תלוי בבחירת
האדם.

ויהי כפך במהרה לנחל דמעות של
שמחה לעתיד לבא עת יעשו כולם
רצונו של מקום ושמחת עולם על
ראשם, וכשם שיִרְד הנחל מן ההר
מתוך צער השכינה, כן יִרְד בית
המקדש השלישי על ההר מתוך חדות
השכינה עת יתקיים בנו ומלאה הארץ
דעה את ה' כמים לים מכסים.

דרשת שאל ומצנה

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אלקיך שאל
מעמך כי אם-לִירְאָה את-ה' אֱלֹהֶיךָ
לְלֶקֶת בְּכָל-דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד
את-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ
[י,יב]

אמר ר' חנינא [ברכות לג:]: הכל
בידי שמים חוץ מיראת שמים. שנאמר
מָה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם-
לִירְאָה. וכוונתו בזה, מכיון שהוא
שואל מעמך ליתן לו יראת שמים
שלך, הרי זה לכאורה אינו בידו, ולכן
אינו מצווך על הדבר. אלא יראת
שמים היא מרעותא דלבא מרצון לבך.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ויהיה ערך הדברים **יראהבה**. והיות **האהבה** התכלית הנרצית, נאמר בה **מצווה**. והיות **היראה** ההדרגה להגיע לאהבה נאמר בה **שאלה**.

מעתה:

כאשר האדם מגיע בעצמו ליראת שמים, **ממילא** רק אז אפשר **לצוותו** ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבדו בכל לב ונפש. רק התנאי של יראת שמים צריך להתקיים בידי האדם.

והווינן בה, באיזה יראת שמים מדבר הכתוב. שהרי מצאנו שני סוגים של יראת שמים. האחד יראת שמים תתאה, נמוכה של יראת העונש, שהאדם ירא מלעבור עבירה בגלל עונשה, או האם ביראת שמים עליונה של **רוממות** מדבר הכתוב. יראת שמים כזו באה מתוך התבוננות של האדם במעשה הבריאה. ומתוך התפעלותו ממעשה הבריאה ירא פן יעבור עבירה ויפגע ח"ו כביכול בקדושה העליונה.

ומפרש המהרש"א במסכת ברכות הנ"ל, כי זו היראת שמים אשר תלויה באדם, מתוך התבוננות. לכן זה תלוי בהאדם.

ואכן, לאחר שהאדם יבחר ביראת שמים, רק אז אפשר **לצוותו על האהבה** וההליכה בדרכיו. וכך יהיה מובנו של הפסוק: **וַעֲמַל יִשְׂרָאֵל מִה' אֱלֹהֵיךָ שְׂאֵל מַעֲמַדְךָ כִּי אִם-לְיִרְאָה אָת-ה' אֱלֹהֶיךָ [ועל ידי יראה זו שתקבל על עצמך אני מצויד] לְלַקֵּחַ בְּכָל-דְּרָכֶיךָ וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ [וְלַעֲבֹד אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ]** [יב']

וכן הוא בפרשה ראשונה של ק"ש בפרשת אתחנן. בתחילה האדם מקבל על עצמו **עול יראת ה'** ומלכות שמים באומרו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא גם מצד קבלת עול יראת שמים, ורק לאחר מכן יכול לבוא **הציווי "ואהבת את ה' אלקיך וגו"**. וכן הוא בפרשה שניה של ק"ש, לאחר שקבל על עצמו יראת שמים באומרו **והיה אם שמע תשמעו**, לאחר זאת יכול לקבל **הציווי של אַנְכִי מַצְנֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם**.

ומובא בספרים הק' שמידת האהבה והיראה הן שתי מידות הנמשכות זו מזו. ומידת היראה היא אמצעי להגיע למידת האהבה. ואשר על כן הסיפא של **יראה** היא הרישא של **אהבה**,

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

וגו'. ויעקב אבינו הוא כנגד עולם היצירה, שהשם הקדוש השולט בו הוא שם יהוה במילוי אלפיון, כזה:

י'ו"ד ה"א וא"ו ה"א, בגימטריא מ"ה, ארבעים וחמש. הוא הנקרא **שם מ"ה**, שהיה על דל שפתיו של יעקב אבינו בהתעוררו משנתו: **מה-נורא המקום הזה**

היא מידתו של יעקב אבינו, שהוא כנגד עולם היצירה ושהוא כנגד עולם היראה. לכן פונה משה רבנו ואומר לעם ישראל: **נַעֲתֶה יִשְׂרָאֵל מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֹד כִּי אִם-לִירָאָה** וגו'. (י, יב').

ויהיה פירושו בדרך הצת: ששואל הוא מעמך את מידת המ"ה, הוא שם מ"ה הק', היוצא מן הגימטריה של השם השולט בעולם היצירה, והוא השם יו"ד ה"א וא"ו ה"א [גימטריה 45] והיא מידתו של יעקב אבינו אשר אמר **מה נורא המקום הזה**, היא מידת יראת הרוממות אשר תביא את הירא למידת האהבה והחסד של אברהם אבינו היא אהבת הרוממות בעולם האצילות בה

אבל יראת שמים של יראת העונש הנקראת יראה תתאה ובפי המהרש"א נקראת יראה טבעית - עליה אומר המהרש"א שהיא קצת בידי שמים, שמיראו בעונשם של אחרים [ברכות לג:], ובראות האדם שאנשים נענשים נכנסת יראת העונש בלבו. ויוצא איפוא שזו יראת שמים **שכן בידי שמים**. אבל יראת הרוממות שבאה מתוך התבוננות שכלית, שמתפעל האדם מגודל ההשגחה האלקית על ברואיו, זו יראת שמים שמסורה לאדם. ולא בידי שמים. וכשנרכשת על ידי האדם, ממילא אז אפשר **לצוותו על אהבת ה'**. ומעתה:

כיון שיראה תתאה [נמוכה] של יראת העונש, בידה להביא לאהבה תתאה של אהבת השכר, זו לא האהבה שמצווה עליה הקב"ה כי אינה בכל לבבכם ובכל נפשכם. אולם **אהבת הרוממות** שבאה מתוך יראת הרוממות, הבאה מתוך התבוננות במעשה הבריאה, עליה יצווה הקב"ה בכל מקום.

ועל דרך הסוד, יראת הרוממות למדנו מיעקב אבינו, [ויצא כה, יז'] **ויירא ניאמר מה-נורא המקום הזה**

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

להדרגה זו, על כך ייאמר, הרי הוא שואל רק את הַעֲקֵב של מידת הענוה, והיא היראה שנאמר עקב ענוה יראת ה'. לכן אמר הכתוב מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לְיִרְאַה לְטוֹב לְךָ וּלְהִבְיֹאךָ גַּם לְמִדַּת הָעֲנוּוָה. ומידת הענוה, היא הדרך המובילה את הירא למידת האהבה, לקיים הציווי האלקי של אהבת ה'.

ועוד על דרך הצח

יצוה השואל למשאל שלא יחייבו באונסין

בעניין שואל ומצווה: הכתיב כביכול הקב"ה על עצמו דיני שומרים שנתנן בהר סיני. ובאומרו מה ה' אלקיך שואל מעמך, קבל על עצמו כביכול דיני שואל. ובהיות השואל חייב בכל, גם באונסין כביכול, קבל על עצמו להיות שואל מעמך רק ענייני היראת שמים שלך. לא שהוא צריך להם, ח"ו, אלא להיות מופקדים אצלו שלא תחטא בהם.

לכן אמר מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה. ורצונו לומר, קבל עליך

שולט השם הק' ע"ב והוא שם של מילוי יודי"ן כזה:
י"ד ה"י וי"ו ה"י

שהוא בגימטריא ע"ב. והוא שם בפני עצמו, ואינו שייך לשבעים ושתים שמות שבפרשת בשלה שנקראים גם הם ע"ב שמות על שם שהם 72 שמות, כדלקמן.

אלא שם זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י הוא שם השולט בעולם האצילות, והוא כנגד אברהם הנקרא בפי הנביא ישעיהו [מא,ח'] אַבְרָהָם אֶהְיֶה, והוא כנגד אהבת הרוממות. ועל כך מצוה אותנו הקב"ה, על אהבה כזו של אברהם אבינו, שבאה מתוך יראת שמים של יעקב אבינו.

וכשם שיראה מביאה לדרגת אהבה כנ"ל, כן מידת יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהיא יראתו של יעקב אבינו, מביאה לדרגת יו"ד ה"י וי"ו ה"י שהיא דרגת האהבה של אברהם אבינו.

ועל דרך המוסר, יאמר, מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעַמְּךָ, את מידת הענוה הוא שואל מעמך, מידת ה"ו ונחטנו מה", ואם תאמר הרי זו מידתו של משה רבנו הענו מכל אדם ואיך נגיע

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

יש ליתן טעם לאומרו **מְרִשִׁית וְעַד אַתְּרִית** לאחר שכבר אמר **תְּמִיד**.

ועל דרך האמונה והמוסר יש לומר שרצה ללמד בזה, שאמונה בהשגחת ה' איננה נבחנת לפרקים, אלא במכלול הדברים, מראשית ועד אחרית. במכלול ובהתמדה. וכשם שתמיד עיני ה' אלקיך בה, כן תקיים שיויתי ה' לנגדי תמיד.

ואשר על כן אמר **מְרִשִׁית חסר א'**, לומר לך שגם אם אינו רואה בחוש את הנסים, והכל מתנהל לכאורה על פי דרך הטבע, ואשר על כן כתיב חסר א', המורה על אלופו של עולם בהעלם, גם אז עליו להאמין בהשגחת ה' אשר עינו על יראיו, ובכך יזכה לראות ההשגחה בחוש.

רמזי שמות ע"ב

בפרשת והיה אם

שמע

יראת שמים והפקד אותם להיות שמורים אצלי לבלתי תחטא.

ואשר על כן הרי השואל **מְצַנֶּה** על המשאיל **לאהבה** לשואל, ולהפקיד יראתו שלימה אצל השואל שלא יתחייב בעבורו. ולכן מחד הוא **שואל** מעמך את היראת שמים שלך, ומאידיך הוא **מצווה** אותך על אהבתו. כדי שתהא היראת שמים שלך שמורה ומופקדת אצלו ללא פגם. וכלשון הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ב הלכה ג: **ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם**. והוא מכח אומרו מה ה' אלקיך שואל מעמך. שהקב"ה, כביכול, **שואלו** לאדם בכל רגע ורגע, על היראת שמים המופקדת אצלו, ומאידיך - **מצווהו** בכל עת על אהבתו והליכתו בדרכיו ועל עבודתו, כדי שלא יפגם פקדונו. וכך נמצא הפקדון שלם גם אצל המשאיל וגם אצל השואל, המצווהו על אהבתו ועל הליכותיו ועל עבודתו.

אֶרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תְּמִיד עֵינַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַתְּרִית שָׁנָה: (יא, יב')

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

רמזי שמות ע"ב בפרשת והיה אם שמע

בהקדים לשמות ע"ב בפרשת והיה אם שמע, יש לחזור על הראשונות, למקור שמות ע"ב בכללם. ע"ב שמות הם מג' פסוקים בפרשת בשלה, פרק י"ד פס' י"ט, כ', כ"א. ונקראים על שם תחילת הפסוקים ויסע ויבא ויט. ואלו הם הפסוקים:

א. ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל ויגד מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם (יד, יט')

ב. ויבא בין | מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויבא את-הלילה ולא קרב יום אלא-לילה כל-הלילה (יד, כ')

ג. ויט משנה את-ידו על-הים ויגדף י'ה'ו'ה' את-הים ברוח קדים ענה כל-הלילה וישם את-הים לתרבה ויבקעו הים (יד, כא')

בכל פסוק מהשלשה יש ע"ב מלים.

ונכתבין זה למטה מזה, כאשר הפסוק האמצעי נכתב הפוך, משמאל לימין. כזה:

ו י ס ע מ ל א ד ה אלקים ההלך לפני מחנה ישראל ויגד מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם
ה ל י ל ה ל כ הו לא הו ברק אלו הלילה תא ראיו דשחהו ונעה יהיו לארשי הנחמ ויבו מירצמ הנחמ ויב אביו
ו י ט מ ש ה א ת י דו על-הים ויגדף י'ה'ו'ה' את-הים ברוח קדים ענה כל-הלילה וישם את-הים לתרבה ויבקעו הים

ולכשתקרא את האותיות הראשונות מלמעלה למטה תקבל את השם: והו. ואחריהן: ילי. וכן הלאה: סיט. עלמ. מהש. ללה. וכן הלאה 72 שמות של שלוש שלוש כל אחת. אלו הן ע"ב שמות. ואלו הם השמות היוצאים מן הפסוקים: והו ילי סיט עלמ מהש ללה אכא כהת הזי אלד לאו ההע יזל מבה הרי הקם לאו כלי לוו פהל נלך ייי מלה חהו נתה האא ירת שאה ריי אום לכב ושר יחו להח כוק מגד אני חעם רהע ייז ההה מיכ וול ילה סאל ערי עשל מיה והו דני החש עממ ננא גית מבה פוי נממ ייל הרח מצר ומב יהה ענו מחי דמב מגק איע חבו ראה יבם היי מומ

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

נממ ייל הרח מצר ומב
מִטָּר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת

יהה ענו מחי דמב
יְבוּלָה וְאֲבָדְתֶם מִהָרָה מֵעַל

מנק איע חבו ראה
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה

יבם היי מומ
נָתַן לָכֶם וְשִׂמְתֶם

והשתא דאתית להכי, לקיים גל עיני
ואביטה נפלאות מתורתך, לעומקו של
מקרא יש לראות כיצד שמות ע"ב
קשורים הם לפרשת והיה אם שמע
עצמה.

וכדיתפרשו אי אלה מקצת מן השמות:

כוונת וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ הוּא:
והו ילי סיט עלמ

ופירש רש"י: וְהָיָה אִם שָׁמַע בִּישָׁן
תשמע בחדש.

ואשר על כן כוונת השמות והו ילי
סיט עלמ היא לבקש ישועה על
לימוד התורה. ומזכירין בתחילה את
השם הק' נהו.

על פי הזוה"ק כל שם מע"ב שמות
מִכְנֹן כְּנֻגַד תִּיבָה אַחַת בְּפִרְשָׁה ב' שֶׁל
קריאת שמע. כזה:

והו ילי סיט עלמ מהש ללה
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי

אכא כהת הזי אלד לאו ההע
אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶנָה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה

יזל מבה הרי הקם לאו כלי
אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם

לוו פהל גלך ייי מלה
וּבְכָל נַפְשְׁכֶם וְנַתַּתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם

חהו נתה האא ירת שאה
בְּעֵת יוֹרֵה וּמִלְקֹחַשׁ וְאִסְפַּת דְּגָגָה

ריי אום לכב ושר יחו
וּתְרִישֶׁה וַיִּצְהַרְהָ וְנַתַּתִּי עֵשׂוֹב בְּשַׂדְּךָ

להח כוק מנד אני
לְבַהֲמִתְךָ וְאֶכְלֶתָ וְשִׁבְעֶת הַשְּׁמֵרוֹ

חעם רהע ייז ההה מיכ
לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם

וול ילה סאל ערי
וְעַבְדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם

עשל מיה והו דני החש
לָכֶם וְחָרָה אַף ה' בְּכֶם
עממ ננא נית מבה פוי
וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

כנגד שני שמות אשר שרש אחד להם הוא שרש **הענוה** והן **משה** רבנו ו**הלל** נשיא ישראל. והם בהיפוך אותיות **מהש** **ללה**. וכוננת השמות כאן שעל ידי **התבטלות כלפי עשיית המצוות** אפשר להגיע **לשער הענוה** של משה רבנו והלל הנשיא.

כוונת **וּלְעֵבְדוֹ** הוא השם "הקם"
וכוננת **לְבַבְכֶם** הוא השם "כלי"

וירמוז בזה מה היא **עבודה שבלב** זו היא **תפילה**, כאשר **הלב** הוא הכלי **לתקומת התפילה**, היא קמה ועומדת לפני כסא הכבוד ע"י השמות הק' **הקם כלי**.

וכן **ילוו** השמות הק' לוו **פהל** את התפילה בעלותה השמימה, ואשר על כן הן כוונות המלים **וּבְכַל נַפְשְׁכֶם** - לוו **פהל** וידרשו שמותם: לוו שמלווה את התפילה **פהל** הוא ר"ת **פה הלוחש**, **ויחד מלווים את התפילה** בדרכה השמימה להגן עליה מפני חיצונים ומקטרגים.

וכן כוונות **וְנִתְּתִי עֹשֵׁב** **בְּשֹׁדֶךָ**
הן: לכב ושר יחו

הוא השם הק' אשר פונים בו סובבי מזבח אל ה' לישועה, כפי המשנה במסכת סוכה: (פרק ד משנה ה) **בְּכָל יוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִים, אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצִּילָהּ נָּא. רַבֵּי הִתְּדָה אוֹמֵר, אָנֹכִי וְהוֹ הוֹשִׁיעָה נָּא.**

והכוונה שיושיענו בלימוד התורה הק' לשמוע **בְּתִדְשׁ בְּבִישׁוֹן**, ולהגיע לנ' שערי תורה הוא בגימטריה מנין **ילי**, הוא השם הק' **ילי** המאזרנו חיל להגיע לשער הנו"ן, כמובא בשער הכוונות בשם האר"י הק' כי שם זה מעלה את הנשמות מעולם העשייה והכוונה שמעלה אותן אל עולם האצילות עד שער הנו"ן, ויוצא מסופי תיבות של אשירה לה' **כי גמל עלי**. ואין לך גמול טוב מזה ללומדי התורה להיוושע ע"י השם הק' **ילי**. ועל ידי לימוד התורה הק' אפשר לת"ח **להסיט את העולם** לכיוון החסד והרחמים, והם שני השמות **סיט** **עלם**.

כוונת **אֶל מְצוֹתַי** הן השמות הק'
מהש ללה.
ומובא באוהב ישראל מאפטא שהם

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

כוק **מנד**. **כוק** הוא ר"ת **כביר** וקדוש, **מנד** הוא השם הק' המזכה אותו לראות **במנד** ראשו כביכול של הקב"ה, ככתוב ונענע לי בראשו, קמ"ל שלא תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. (ברכות ז.) שעל ידי תפילה זכה ותמה הוא מתעלה לדרגת **כביר** וקדוש וזוכה ל**מנד** ראש של **אל** **כביר** **לא ימאס תפילת קדושים**.

כוונת ה**שְׁמְרוּ** הוא השם הק' **אני**, וכדלעיל שבו מבקשים טובי מזבח ישועה באומרם **אני** והו הושיעה נא. ומובא בשערי אורה שהוא השם הק' **אני** המוציא את השגחת ה' אל הפועל כאן בעולם העשייה. ואשר על כן כוונתו כאן שאנו מבקשים עזרת ה' בהופעת **אני** לעזור לנו להישמר כהמשך הפסוק **פָּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם**.

וכוונת **לְבַבְכֶם** האמור כאן הוא השם הק' **ההה**, הנשלח לשומרנו מפני יגון ו**אנחה**, שלא תשמע אנחת לבבנו **ההה**, ובצירוף עם כוונת המלה **מטר** דלעיל, שהיא השם הק' **י**, שהוא מקור הברכה **להוריד לנו רחמיו כמטר**, הרי יחד הם **ייההה** שהם י'ה כפול שלש, לרמז על הפסוק כי ב **יה** ה' צור עולמים, שהוא צר ויוצר את

לכב - שברכת ה**נתינה** תהיה **בכל**, ו**שר** - שהנתינה תהיה בשמחה ובשירה **כשירת העשבים**, יחו - הוא השם הק' הממונה על יחוד וקדושה ר"ת יח"ו.

ועל דרך הצח ירמוז **עשב** לדברי דוד המלך בתהלים (נה, יח') **ערב** ובקר ו**צהרים** אישיחה ואהמה, והיינו **ע'ש'ב'**, **ע'** **ערב**, **ש'** **צהרים** (כנגד שמש), **ב'** בקר, אישיחה ואהמה כנגד השם הק' **יְשֵׁר**. ונקרא **ושר** בו' החיבור שהוא שר ושר ושר ושר, וכשם שהתפילה לא תהיה מופסקת לעולם, כי עליה עומד העולם, כן זו המנגינה לא תהא מופסקת ולא תהא מוחלפת, היא **שירת המלאכים** המלווים את מרחשי שפוותיהו דישראל לאביהם שבשמים בכל עת.

ואשר על כן כוונות ע"ב במלים

לְבַהֲמַתָּה וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ, הן: להח **כוק** **מנד**.

שעל ידי כח שירת התפילה מתעלה המתפלל מְדַרְגַת **בהמיות** על ידי השם הק' **להת**, שהופך אותו ל**היות חלק** ממעל, והן ר"ת **לה"ח** ומתקיים בו **וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ** שכוונותיהן הן:

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

היינו עקב תמורת עקב. עקב של רגלכם תמורת עקב תשמעון.

ובזה ינתן טעם לאמרו כאשר דבר לכם. היכן דבר לכם, בתחילת הפרשה באמרו וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמָעוּן וְגו' על הַאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתַתּ לָךְ.

ובזה ינתן גם טעם מדוע יצטרכו גם מדרך כף רגל וגם שבועת האבות. שעל ידי מדרך כף רגלכם יש לשבועה לאבות על מה לחול.

להפטר

ב' דנחמתא

ויתר ביאור על כל

שבע דנחמתא

ותאמר ציון עזבני יהוה ואלהי שכיני:

הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן בְּטָנָה

גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך:

[ישעיהו פרק מ"ט, פסוקים י"ד-ט"ו]

העולמים, עולם הזה ועולם הבא ומחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, ג' פעמים ביום על ידי תפילתנו.

ואשר על כן השם האחרון החותם את ע"ב השמות, הוא מומ, המכוון כנגד המלה וְשִׁמְתֶם, שהוא ממונה על שְׂיִמָּה תְּמָה של יהלום התפילה ללא מום בכתר העליון. ככתוב כולך יפה רעייתי ומום אין בך. וכאמרו כולך יפה תפילתי. ותפילה ממקור האמונה נקרא רעיה, ככתוב וְרַעְיָה אֲמוֹנָה, (תהלים לז, ג'), שאמונת התפילה הרועה באחו, באחוה של תפילה בצבור, מגיעה עד כסא הכבוד. והיא השְׂיִמָּה התמה האמורה בעניין. וְשִׁמְתֶם.

לא-ויתאב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן | ה' אלהיכם על-פני כל-הארץ אשר תדרכו-בָּהּ כאשר דבר לכם: (יא, כה')

אשר תדרכו-בָּהּ. כאן נעץ הכתוב סופה של הפרשה בתחילתה, כנ"ל, שנאמר וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמָעוּן וְגו'.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

[ה' דנחמתא] רַנִּי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה
פְּצָחִי רַנָּה וְצִהְלִי לֹא תִלָּה כִּי רַבִּים בְּנֵי
שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה: [נד,
א-י], ומשעדיין אינה מתנחמת חוזר
הקב"ה ואומר בנחמה נוספת:

[ו' דנחמתא]: קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא
אוֹרֶךְ וְכָבוֹד ה' עֲלֶיךָ זָרַח [ס, א-כב]
כאן נאותה כנסת ישראל להתנחם,
שהרי אין כאן רק הבטחות אלא שינת
ה' בפועל שנאמר וְכָבוֹד ה' עֲלֶיךָ
זָרַח, ומנוקד בלשון עבר, כאומר:
זָרַח כבר! ועל זה משיבה כנסת
ישראל ואומרת:

[ז' דנחמתא] שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה
תִּגְלַל נַפְשִׁי בְּאַלְהֵי כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי
יִשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כְּחָתָן כִּיחַן
פָּאָר וְכִכְלָה תַּעֲדָה כְּלִיָּהּ.
[סא, י – סג, ט]

כלומר: עתה יש לי לשוב ולשמוח
תגל נפשי באלקי כי [כבר] הלבישני
בגדי ישע וגומ'.

וַיִּרְאֶה לְמַעֲיִין כִּי גַם בִּפְרִשְׁתָּנוּ [עקב]
בהפטרה של ב' דנחמתא ותאמר צִיּוֹן
עֲזָבֵנִי ה' וְאֲדֹנָי שְׂכַחְנִי [ישע' מט, יא]
כלומר איני מתפייסת, גם כאן יש
כביכול ויכוח בתוך ויכוח, כפי
שהביאה הגמרא במסכת ברכות לב:

מובא באבודרהם על דרך צחות על פי
המדרש שיש כאן מעין ויכוח בין הקב"ה
ובין כנסת ישראל:

בתחילת הנחמות תקנו לומר [א'
דנחמתא]:

נַחְמוּ נַחְמוּ עַמִּי [ישע' מ, א-כו'] כלומר'
שהקב"ה אומר לנביאים נחמו נחמו
עמי. על זה משיבה כנסת ישראל:

[ב' דנחמתא]: וְתֹאמַר צִיּוֹן עֲזָבֵנִי
יְהוָה וְאֲדֹנָי שְׂכַחְנִי: [ישע' מ"ט י"ד -
נ"א ג'] כלומר' איני מתפייסת!
[וכביכול אומרת: אינני מתנחמת מפי
הנביאים אלא ממך!] וכן היא אומרת:

[ג' דנחמתא]: עֲנִיָּה סַעֲרָה לֹא גִחְמָה
[נ"ד י"א - נ"ה ה'] וכן חוזרים
הנביאים ואומרים לקב"ה: הנה כנסת
ישראל עדיין לא נתפייסה בתנחומין
שלנו!
על זה חוזר הקב"ה ואומר:

[ד' דנחמתא] אָזְכִּי אָזְכִּי הוּא
מְנַחֵמְכֶם [נא, יב - נב, יב], ומשעדיין
אינה מתנחמת חוזר הקב"ה ואומר
בנחמה נוספת:

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

אמר לה הקב"ה [מ"ט טו]: **גַם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה!**

אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך **שמא תשכח לי מעשה סיני?** [שאמרתי נעשה ונשמע וקיבלתי עשרת הדברים!]

אמר לה הקב"ה [מ"ט טו]: **וְאַנְכִי לֹא אֶשְׁכַּחְךָ!**

והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב
גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל,
ו**אנכי** לא אשכחך זה מעשה סיני.

וממתיק כאן רש"י בפירושו: אלה תשכחנה שאמרו אלה אלהיך ישראל. ו**אנכי** לא אשכחך מה שקבלת עליך באמרי **אנכי** ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. עד כאן דברי הגמרא.

ולפי זה יש לבאר מדוע לפי המדרש שהביא אבודרהם נחשב לה כאילו לא מקבלת תנחומים כל החמש דנחמתא עד שנאמר לה בששה דנחמתא קומי **אורי כי בא אורך** ואז קבלה תנחומים האמורים בשבע דנחמתא באומרה

ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני שואלת הגמ' מדוע נכפל הפסוק, הרי היינו עזובה היינו שכוחה, אמר ריש לקיש **אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה:** רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה, [אבל] אתה **עזבתני ושכחתני!**

אמר לה הקב"ה: בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אומרת **עזבתני ושכחתני? הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה?** [מ"ט טו, ולפי הפשט התשכח אשה את תינוקה, ועל פי הדרש נדרש עולה לקרבנות עולה] אמר הקב"ה **כלום אשכח עולות אילים** ופטרי רחמים **שהקרבת לפני במדבר?**

אמרה לפניו: רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל?

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ובְּקִמְלָתוֹ הוּא גְאֻלָּם וְיִנְטָלָם וְיִנְשָׂאָם
כָּל יְמֵי עוֹלָם.
ובינתיים, יש לעבור שבעה שלבים של
נחמה, המתעצמים והולכים מנחמה
לנחמה, עד אשר גְאֻלָּם, נְטָלָם וְנִשְׂאָם,
כָּל יְמֵי עוֹלָם.

ועל דרך המוסר והאמונה וההשגחה
יש לומר, כשם שבג' פורענותא
הפורענות הולכת ומתעצמת, כן גם
בנחמות, ואף יותר מכך שכן מידה
טובה גדולה ממידת פורענות והנחמות
שכנגדן הולכות ומתעצמות עד נצח
נצחים שנאמר כָּל יְמֵי עוֹלָם.

כנגד עשר הספירות

ולעומקו של מקרא ועל דרך הסוד
יש לומר דג' פוענויות ושבע נחמות הן
כנגד עשר הספירות הקדושות. שהן
השתלשלות ההשגחה עלינו לטובה,
וגילוי אלוקות של השגחת ה'. וכפי
שראה ר' עקיבא את אור הגאולה
מתוך החורבן, כן השפע שיורד
מלמעלה דרך שבע הספירות הק' של
חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד
מלכות שפע זה הוא מיסוד ג' ספירות
עליונות כתר חכמה ובינה, או
בחשבון אחר חכמה בינה ודעת, שהן

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בֵּה'. והרי כבר נאמר לה
על ידי הקב"ה ב-ב' דנחמתא,
בהפטרותנו: וְאֲנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּחְדָּ.
ולעומקו של מקרא יש לומר שאין
היא מתנחמת בניחומים של "לעתיד
לבוא", כגון אלו שבחמש ההפטרות
של הנחמתא, אלא עד שתשמע מפי
הקב"ה שִׁכְבֵר נִגְאָלָה, כגון ו' דנחמתא
בה אומר לה הקב"ה: קוּמִי אוּרִי כִּי
כָּא אוּרָךְ וְכָבוֹד יְהִי'ה עֲלֶיךָ זָרְחָ.
וכדלעיל, והרי כָּבוֹד יְהִי'ה עֲלֶיךָ זָרְחָ,
וכאומר: שִׁכְבֵר זָרְחָ.

או אז בהתנחמה היא פותחת ואומרת:
[פס' י] עֲבָרוּ עֲבָרוּ בְּשַׁעְרִים פָּנּוּ דְרָךְ
הָעָם סָלוּ סָלוּ הַמְסֻלָּה סָקְלוּ מְאָכְן
הָרִימוּ נֶס עַל הָעַמִּים: {יא} הִגָּה יְהִי'ה
הַשְּׂמִיעַ אֶל קִצֵּה הָאָרֶץ אֲמָרוּ לְבַת צִיּוֹן
הִגָּה יִשְׁעָךְ כָּא הִגָּה שְׁכָרוּ אֶתוֹ וּפְעַלְתוּ
לְפָנָיו: {יב} וְקָרְאוּ לָהֶם עִם הַקַּדְשׁ
גְּאוּלֵי ה' וְלָךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא
נִעְזָכָה.

וכדמסיימת הפטרת השבע דנחמתא:
תְּסַדֵּי יְהִי'ה אֲזִכִּיר תְּהִלַּת יְהִי'ה כַּעַל כָּל
אֲשֶׁר גְּמַלְנוּ ה' וְרַב טוֹב לְבִית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר גְּמַלְם כְּרַחֲמָיו וְכָרַב תְּסַדֵּיו: וכן
הוא אומר: {ט} בְּכָל צָרָתָם (לא) לוֹ
צָר וּמְלֹאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאֲהָבָתוֹ

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ובהקדים: יש שתי שיטות כיצד להחשיב את ג' ספירות הראשונות. שיטה א: כתר, חכמה, בינה [ללא דעת] שיטה ב: חכמה, בינה, דעת, [ללא כתר]

ואשר על כן יבוארו הג' פורעניות על פי שתי השיטות מתוך פסוקי ההפטרה:

א' דפורענותא: דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ (ירמיהו א,א' - ב, ג') כנגד ספירת הכתר.

שנאמר {ב,ג'} קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהו'ה רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלֶיךָ וְאֲשָׁמוּ רְעֵה תְּבֹא אֲלֵיָהֶם נְאֻם יְהו'ה: כלומר: קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהו'ה היינו כתר, כציץ בראש הכהן הגדול שנאמר בו קדש לה', וכן נאמר: רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ והוא כעין אומרם [דברים לג, טז'] תְּבוּאָתָהּ לְרִאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקָד נְזִיר אֶחָיו.

ולשיטה של חכמה בינה דעת הרי זו ספירת החכמה שנאמר: {ה' בְּטָרָם אֲצַרְךָ בְּטָטָן יִדְעִתִּיךָ וּבְטָרָם תִּצָּא מִרְחֶם הַקִּדְשִׁתִּיךָ נְבִיא לְגוֹיִם נְתִיתִיךָ: ויצירת האדם היא כנגד החכמה, וכפי שתקינו חז"ל לברך אשר יצר את האדם בחכמה, וקאי איצירת האדם, כמובא בפוסקים. וכוונתו שְׁהוֹעִידוּ

כנגד ג' דפורענותא. ויש בהן תערובת של רחמים [חכמה], ודין [בינה], וכפי שהיה בזמן החורבן. ומֵהֵן יורד שפע של חסדים, שפע של שבע נחמות, שגם בהן יש תערובת של רחמים בדין כגון חסד [רחמים], גבורה [דין], ותפארת שהיא מיזוג של השניים, והיא רחמים בדין. כי כן יסד הקב"ה בבריאת העולם שיהיה העולם מיוסד על רחמים בדין, ובזה יומתק מדוע מסרבת כנסת ישראל לקבל התנחומים עד הנהחמה השביעית שהיא כביכול בתחתית הסולם של עשר הספירות הק', והיא כנגד המלכות אשר אוצרת בחובה כל ההנהגות השמימיות והארציות כאחד, ואת הטוב והמוטב את החסד והרחמים מצד אחד והדין והמשפט מן הצד השני, וכן את הספירות המאחדות ביניהם כגון התפארת והיסוד עד המלכות. אשר דרכן, דרך העשר ספירות של הנהגת ה' בעולם, מושפע שפע החסד של הקב"ה, עד עת יבוא ויגאלנו בב' א'.

וליתר פירוט יבוארו העשר ספירות אחת לאחת מן הפסוקים של הפורעניות והנחמות.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

פי הספירות: חסד גבורה תפארת נצח
הוד יסוד מלכות:

**א' דנחמתא [נחמו נחמו עמי] - חסד,
שנאמר: [ישעיהו מ, יא] כְּרַעַה עֲדָרוּ
יְרַעַה בְּזַרְעוֹ יִקְבֵץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ
יִשָּׂא עֲלוֹת יִנְהַל. והיינו חסד אשר
הרועה עושה עם צאנו.**

**ב' דנחמתא [ותאמר ציון] - גבורה,
שנאמר:
[ישעיהו מט, כה] כִּי כֹה אָמַר ה' גַּם
שְׁבִי גְבוּר יָקַח וּמִלְקוּם עָרִיץ יִמְלֹט
וְאֵת יְרִיבָהּ אֲנֹכִי אָרִיב וְאֵת בְּנֵיהָ אֲנֹכִי
אוֹשִׁיעַ.**

**ג' דנחמתא
[ענניה סערה לא נחמה] - תפארת,
שנאמר:
[ישעיהו נה, ה] הֵן גּוֹי לֹא תַדַע תִּקְרָא
וְגוֹי לֹא יִדְעוּף אֲלֵיהָ יִרְצוּ לְמַעַן יְהוִה
אֲלֵהֶיהָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶּאֶרְךָ
והיינו פארך בספירת התפארת.**

**ד' דנחמתא
[אנכי אנכי הוא מנחמכם] - נצח,
שנאמר:
[ישעיהו נב, ו] לָכֵן יִדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן
בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר הַגָּנִי:**

לנבא נבואה זו בספירת החכמה, כבר
ביצירתו בבטן.

**ב' דפורענותא: שְׁמְעוּ דְבַר ה'
[ירמיהו ב, ד' - כח], כנגד ספירת
החכמה, שנאמר:
{ח} הַפְתָּנִים לֹא אָמְרוּ אִיֶּה יְהוָה
וּתְפֹשֵׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי. שאבדה
החכמתם.**

ולשיטה של חכמה בינה דעת הרי זו
ספירת הבינה שנאמר: {ט} לָכֵן עַד
אָרִיב אֶתְכֶם וְאֶם יְהוָה וְאֵת בְּנֵי בְנֵיכֶם
אָרִיב: אל תקרי בני בניכם אריב אלא
את בינתכם אריב. וכן כתוב {י} כִּי
עָבְרוּ אֲנִי כְתִיבִים וְרָאוּ וְקָדַר שְׁלַחוּ
וְהִתְבּוֹנְנוּ מָאֵד וְרָאוּ הֵן הִיָּתָה כְּזֹאת:

**ג' דפורענותא: תִּזְוֹן יִשְׁעֶיהָ פֶּרַק א
פסוקים א-כז כנגד ספירת הבינה:
[ישעיהו א, ג'] יָדַע שׁוֹר קִנְהוּ וְנִמְזוֹר
אָבוֹס בְּעֵלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא
הַתְּבוּנָן.**

ולשיטה של חכמה בינה דעת הרי זו
ספירת הדעת שנאמר: יִשְׂרָאֵל לֹא
יָדַע.

עד כאן ג' פורענויות על פי הספירות
ומעתה יבוארו **שבע דנחמתא** על

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

ז' דנחמתא

[שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּה'] - מלכות,
שנאמר: [ישעיהו ב, ג] וְהָיְתָה עֲטָרַת
תְּפִאֲרַת בְּנֵי יְהוָה וְצִנְיָהּ מְלוֹכָה בְּכַף
אֶלְהֵיָדָּ:

ומפרש המלבי"ם צניף מלשון מצנפת,
[והיינו כתר מלוכה], בְּכַף הוא יותר
פרטי מ"יד" ולכן מורה על השגחה
פרטית של המלך. והיינו מלכות.
ותהיה הנחמה השביעית כנגד ספירת
המלכות.

ובזה נשלמו עשר הספירות הק' דרכן
משתלשלות הנחמות לגאולתנו ולפדות
נפשנו.

ובזה יתן החי אל לבו, עד כמה
שנים אנחנו מושגחים בהשגחה פרטית
מן הכתר ועד המלכות, מן הפורענות
ועד הנחמה, ומתנחמים כל שנה מחדש
בראותנו את אור ה' הזורח עלינו,
ולא נפסיק להתנחם עד בא יום המנחם
בו המנחם יבוא וינחמנו בכפליים.
ובזה יומתק אומרו פעמיים נחמו נחמו
עמי, ליתן נחמה אחר נחמה עד בלי קץ
ובלי די כאומרו **נחמונחמו** ותהיה הו'
אחרונה של נחמו כ-ו' ראשונה של
תוספת וריבוי הנחמה כזה: נחמו ונחמו
וכו'. וזה אומרו בכפליים נחמונחמו עד
בוא מנחם ציון ובונה ירושלים. עוד
יש לומר כי הנחמה הראשונה נותנת

ואומרו ביום שהוא כוונתו לאחרית
הימים וככתוב בזכריה יד, ט' וְהָיָה
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא
יְהָיָה יְהוָה אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד, ויהיה
ביום שהוא כנגד ספירת הנצח.

ה' דנחמתא

[בני עקרה לא ילדה] - הוד,

שנאמר:

[ישעיהו נד, ז'] בָּרַגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ
וּבְרַחְמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: פירוש:
אֶקְבָּצֶךָ היינו הוד שבספירת ההוד שם
השם מנוקדת קבץ, ובספירה זו הקב"ה
מקבץ נידחיו כמובא בתפילת 18
מקבץ נדחי עמו ישראל [והוא כלשון
נופל על הלשון], והיינו ספירת ההוד.

ו' דנחמתא

[קומי אורי פי בא אורף] - יסוד,
שנאמר: [ישעיהו ס, כא'] וְעַמְּךָ כְּלָם
צְדִיקִים לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מְטַעֵי
מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר: ובאומרו וְעַמְּךָ
כְּלָם צְדִיקִים היינו יסוד שנאמר
[משלי י, כה'] וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם. וכן
בתפילת שמונה עשרה ברכת הצדיקים
מנוקדת בספירת היסוד, וְשֵׁם הַשֵּׁם
מנוקד בה בשורוק, כזה: יְהוּוּוּהוּ.
ויהיה השורוק כעין האות ו' של
היסוד, המגיעה עד כסא הכבוד.

לעומקו של מקרא עקב ועשר ההפטרות

כח בכפילתה לכל שְׁבַע הנחמות
הַרְאִיּוֹת לְמַת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, ליתן
כח לכנסת ישראל לומר **שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ**
בה', להתנחם ולראות בעיניה בבוא
מנחם לציון ובונה לירושלים, לפדות
מחכי קץ ישועתו וגאולתו בב"א.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל:
leshem895@gmail.com

